

4. Hafta- Başlıca Kültür Sınıflamaları-2

2- Arnold Toynbee (1889-1975)

Toynbee, kültür yerine uygarlık kavramını daha kapsamlı görmekteydi. Sadece batı uygarlığı değil, birçok uygarlık bulunuyordu. Tarihte ilerleme düşüncesi ona göre yanlıştı, bu kavram göreceli bir kavramdı. Toynbee uygarlığın tarihin ana kavramı olduğunu düşünüyordu, dünya tarihi birbirinden bağımsız uygarlıklardan oluşmuştu. Bir kültürün veya uygarlığın araştırılması için araç olan sanat eserleri değil, onları yaratan düşünce ve değerler incelenmeliydi. Uygarlıkların doğmaları ve gelişmelerinin benzerlikleri konusunda Spengler ile aynı görüştedir. Toynbee uygarlıkların nasıl doğduğu hakkındaki görüş ve geçerli tarih felsefelerini ikiye ayırır: ırkı ana etken olarak kabul edenler, çevreyi etken olarak görenler. Irk konusundaki etkiye soğuk bakar, bunu asla kabul etmez. Çevreci kuramları da yeterli görmez. Bunların yerine iki yeni kuram önerir: meydan okuma ve tepki. Her uygarlığın başlangıcında ona sebep olan meydan okuma ve ona karşı ortaya çıkan tepki araştırılmalıdır. Toynbee, yeryüzünde 21 uygarlığın meydana geldiğini düşünüyordu, ancak daha sonra bu sayıyı 34'e çıkardı. Çünkü bazı uydu (başkasına bağımlı) ve ölü uygarlıklar da vardı. Toynbee'nin kabul ettiği 21 uygarlık şu şekildedir:

- a. Eski Mısır (MÖ 4 Bin)
- b. Sümer-Akad (MÖ 3 Bin)
- c. Babil (MÖ 1500)
- d. Hitit
- e. Çin
- f. Uzakdoğu (Kore ve Hıristiyanlık Dönemi Çin'i)
- g. Japon
- h. Minos (Girit, MÖ 3000)
- ı. Syriac (İlk Suriye, MS 300)
- i. İran

- j. Arap
- k. Helenik
- l. Ortodoks Hıristiyan
- m. Ortodoks Rus
- n. Batı Hıristiyan
- o. İndik (Eski Hint)
- p. Hindu (IV. Yüzyıl Hindistan'ı)
- r. And (Peru, İnkalar)
- s. Maya (Meksika)
- t. Yucatan (Meksika'da Bir Yarımada)
- u. Meksika

Toynbee'ye göre uygarlıklar arasında etkileşim olmazsa olmazdı, dolayısıyla bazı uydu uygarlıklar vardı. Tarih Bilinci adlı eserinde daha önce de bahsedildiği gibi 34 uygarlıktan bahseder, bunlar ikiye ayrılır: Tam gelişmişler ve ölü doğmuş olanlar. Tam gelişmişler de ikiye ayrılır: bağımsız ve uydu uygarlıklar.

Kaynak: Şerafettin Turan, **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayıncılık, Ankara 1990, s. 34-40.